

SANITETSKA SLUŽBA U PARTIZANSKIM USLOVIMA RATOVANJA

TREĆE DOPUNJENO IZDANJE

Izdanje *Vojnoizdavačkog zavoda, vojne biblioteke »Naši pisci«*, autor pukovnik *dr Đorđe Dragić*, Beograd, 1965. godine. Knjiga ima 335 strana, a cena joj je 1.000 dinara.

Ukoliko se više udaljavamo od završetka drugog svetskog rata, utoliko je interesovanje za iskustva iz partizanskog načina ratovanja, a posebno za ona iz našeg narodnooslobodilačkog rata, sve veće. Ono je i razumljivo kada se ima u vidu da ta iskustva imaju velikog značaja ne samo za buduće oslobodilačke i partizanske ratove i dejstva partizanskih jedinica u neprijateljevoj pozadini, već i za dejstva operativnih armija koje bi vodile rat u uslovima primene nuklearnog oružja.

Otuda je i razumljivo interesovanje za svaku novu knjigu iz oblasti narodnooslobodilačkog rata, a posebno za knjigu *dr Đorđa Dragića: »Sanitetska služba u partizanskim uslovima ratovanja«* koja je sada doživela i treće izdanje.

Značaj koji se pridaje ovoj knjizi i pažnja sa kojom su je primili mnogi stručnjaci i čitaoci uopšte, leže u činjenici da su ranjenici u toku čitavog narodnooslobodilačkog rata predstavljali težak, ako ne i jedan od najtežih problema. Sve ostalo: neprekidne i danonoćne borbe, dugi i iscrpljujući marševi, snabdevanje hranom, municijom, opremom i drugim materijalom rešavalo se sa manje ili više teškoća, ali je pitanje ranjenika, pitanje njihovog lečenja i čuvanja, zadavalo našim snagama ogromne teškoće. Može se slobodno reći da su oni ponekad predstavljali kočnicu manevra ne samo manjih partizanskih jedinica, već i krupnih, operativnih grupacija, kao i da su mnoge akcije izostavljene i neuspesi pretrpljeni zbog nužnosti da se sve snage i njihova dejstva usmere na čuvanje ranjenika i bolesnika. Sasvim je razumljivo da je sve to bio odraz našeg humanog odnosa prema čoveku, prema borcu — ranjeniku, i da je takav odnos bio izvor naše moralne snage i naše moći.

Mislim da se, bez preterivanja, može reći da se u knjizi *dr Dragića*, u kojoj se obrađuje jedno od gorućih pitanja NOR-a, a verujem i eventualnih ratova koji se budu vodili u partizanskim uslovima, nalazi odgovor na to kako smo u prošlosti uspevali da savladamo jedan od najtežih problema partizanskog rata — lečenje i čuvanje ranjenika. Knjiga ujedno predstavlja jedno od najkompletnijih dela iz te oblasti, čija vrednost ne leži samo u tome da su u njemu sabrana iskustva našeg saniteta iz narodnooslobodilačkog rata, već, i pre svega, u njegovoj orijentaciji. U ovoj knjizi *dr Dragić* sanitetsku taktiku u budućem partizanskom ratu bazira na prošlosti, dodajući pri tom ono što može imati velikog uticaja u budućnosti. Da je išao samo linijom opisa sanitetske taktike u partizanskom ratu u prošlosti, to bi bila više istorija — monografija, iz koje bi čitalac morao da izvlači zaključke za budućnost. Ovako, u knjizi se, pre svega, daje —

sugerira budućnost, kojoj prošlost i sa njom povezana savremena tehnička ostvarenja i novi pogledi na vođenje rata služe kao solidna podloga.

Ono što je veoma pohvalno jeste način na koji dr Dragić, na bazi činjeničnog materijala, izvlači određena iskustva i na koji sugerira da se ta iskustva koriste u budućem ratu. On ne predlaže nikakav šablon u njihovoj primeni, već jednostavno izlaže događaje i daje faktore — uslove koji su na njih uticali. To je sasvim razumljivo i opravdano. Za buduće generacije i za one koji se nađu u situaciji da ratuju u neprijateljevoj pozadini, važno je da znaju kako se ta problematika rešavala u prošlosti, na kojim principima, kakva su iskustva — da bi mogli ta iskustva znalački primeniti u novim uslovima.

Ovako kompletna obrada ovog dela bila je mogućna samo nakon duže studije velikog broja dokumenata i ostalog materijala. Bibliografija data na kraju knjige svedoči o tome da dr Dragić nije žalio ni truda ni vremena da sakupi ogromnu, ali razbacanu građu, da sagleda sve ono što je napisano o radu našeg saniteta u toku narodnooslobodilačkog rata. Na taj način ovo delo ima svoju veliku i dugotrajnu vrednost. Njegova kompozicija u skladu je sa ciljem autora.

Opšte karakteristike partizanskih dejstava obrađene na početku služe autoru kao baza za dalja objašnjenja i ujedno pomažu čitaocu da shvati kasnija izlaganja i kako su u raznim krajevima naše zemlje različito rešavani mnogobrojni problemi vezani za zbrinjavanje i lečenje ranjenika.

Sasvim je razumljivo da je najveći deo knjige posvećen zbrinjavanju i lečenju ranjenika i bolesnika. U tom delu je obrađeno i kako je naš sanitet, ulažući natčovečanske napore, uspevao da reši pitanja pružanja prve pomoći, evakuacije, lečenja ranjenika i bolesnika u pokretnim ili stacionarnim bolnicama.

Dr Dragić je veoma detaljno obradio organizaciju i način korišćenja konspirativnih partizanskih bolnica, gde je do punog izražaja došla dovitljivost i snalažljivost naših ljudi u izboru lokacije bolnica i organizaciji njihovog funkcionisanja i njihove bezbednosti.

U knjizi su temeljito obrađeni i ostali sanitetski problemi: higijensko-epidemiološko obezbeđenje, sanitetsko snabdevanje, organizacija teritorijalne sanitetske službe u toku rata, pitanje sanitetskih kadrova, njihovo školovanje i dr.

U završnom delu knjige dr Dragić razmatra probleme korišćenja naših sanitetskih iskustava u eventualnom ratu. Ovaj deo predstavlja izvesnu sintezu svega što je ranije rečeno i pomaže čitaocu da u najkraćim crtama dobije, iz ogromnog gradiva, ono što je najvažnije.

No, i pored svega, dr Dragiću bi se mogla staviti i jedna mala primedba, a odnosi se na upotrebu nuklearnog oružja protivu partizanskih jedinica. Naime, autor smatra da je mala verovatnoća da će neprijatelj upotrebiti nuklearno oružje protivu manjih partizanskih jedinica i da će se ta činjenica odraziti i na veličinu (broj) gubitaka. Čini mi se da se ova pretpostavka ne bi mogla prihvatiti iz prostog razloga što se danas raspolaže nuklearnim sredstvima ne samo velike, već i male kilotonaže, počev od 1/2, 1,5 KT pa naviše. Ova sredstva se mogu upotrebiti, kao vazdušne eksplozije, i protivu manjih partizanskih jedinica: većih grupa, četa, a da i ne govorimo o bataljonima, odredima i većim partizanskim jedini-

cama. Usvajanje ovog gledišta, po kome je upotreba nuklearnih projektila moguća i protivu manjih partizanskih jedinica, ima i svog praktičnog značaja. Ono unapred ukazuje na veće teškoće, veći broj ranjenika, pa samim tim i orijentiše na temeljitije i obimnije sanitetske pripreme, što će u krajnjem slučaju obezbediti uspješnije rešavanje problema ranjenika.

Pisana veoma pristupačnim stilom, obuhvatajući sve oblasti i sve probleme sanitetske taktike u partizanskom ratu, ova knjiga ima velikog značaja ne samo za mlade sanitetske kadrove u našoj armiji i van nje, već i za sav starešinski kadar i čitav naš narod. Ovako veliki njen značaj dolazi otuda što se partizanski ratovi mogu voditi jedino uz široko učešće i pomoć čitavog naroda, a ona se, između ostalog, može odraziti i u čuvanju i lečenju ranjenika.

U celini gledano, delo dr Dragića predstavlja veliku vrednost ne samo za naše, već i za druge narode i druge partizanske pokrete. Posebno za one narode koji vode oslobodilačke i partizanske ratove ili će se naći u situaciji da ih vode. Naravno, pri tome se moraju imati u vidu konkretni uslovi u kojima se taj rat vodi i sve ono što oni pružaju u smislu pronalazjenja novih načina i formi lečenja i čuvanja ranjenika.

General-major
Aleksandar VOJINOVIC